

**Rapport från deltagandet i ICOM-CC:s 16th Triennial Conference,
i Lissabon 19-23 september 2011**

Lena Engquist Sandstedt

Tack vare beviljade medel från syskonen Bothéns stiftelse fick jag möjligheten att delta i **ICOM-CC:s 16th Triennial Conference** i Lissabon. Konferensen ägde rum i Lissabons kongresscentrum Pavilhão do Rio beläget vid floden Tejo alldeles vid Ponte 25 de Abril.

Temat för konferensen var Cultural Heritage/Cultural Identity: The Role of Conservation. Mer än 900 delegater hade samlats från alla världsdelar, vilket var något av ett rekord, och drygt 200 föredrag hölls under veckan.

Öppningstalarna var Cecília Meireles, Secretary of State for Tourism, som betonade museernas del av turistindustrin dvs. Portugal har mer att erbjuda turisterna än sol och stränder, João Brigola, chef för Institute of Museums and Conservation, Juliens Anfruns, ICOM:s Director General, Marie Claire Corbeil, ICOM-CC:s ordförande samt Guilherme Oliveira Martins, President of the National Cultural Centre. Denne senare travesterade elegant på titeln av Gauguins verk "D'où venons-nous? Que sommes-nous? Où allons-nous?" a propå konferensens tema. Han definierade detta som en ständig dialog mellan kulturarv och utveckling och som ett exempel nämndes fadotraditionerna i Coimbra respektive i Lissabon. Vad som åsyftades var kanske inte helt uppenbart för de icke-portugisiska delegaterna (i Coimbra är fado mer "akademisk" och sjungs enbart av män medan den däremot i Lissabon sjungs av män såväl som kvinnor.)

Många föredrag i årets konferens ägnades åt Preventive Conservation. Förutom de textila föredragen och några som behandlade måleri inriktade jag mig på de i gruppen Preventive Conservation. Det var möjligt att följa c.15-20 föredrag per dag.

Några av föredragen som presenterades under måndagen i working groups sessions var "Reflections on decision-making in conservation" där författaren beskrev ett alternativt förhållningssätt baserat på interdisciplinära studier av psykologisk litteratur. Författaren diskuterade beslutsfattandet inom konservering utifrån en heuristisk utgångspunkt istället för den traditionellt rationella och pekade på de klara fördelar som detta synsätt ibland kan ha.

I "Smart Conservation-targeting controlled environments to improve sustainability" beskrev författaren hur English Heritage har tillämpat icke-invasiva analytiska tekniker som utvecklats under de senaste årtiondena för att bestämma vilka prioriteringar som bör göras i utställning och förvaring av en mycket blandad samling med föremål av både stabila och mindre stabila material.

Bland Painting working group's föredrag valdes två stycken. Det ena var "The research project: materials and techniques of painters from the north of Portugal" och det andra var "Etudes d'un corpus datées des XVe et XVI siècle conservées au musée de l'Institute of Ethiopian Studies". I denna senare redogjordes det för en studie, den första av sitt slag i Etiopien, som utförts på en grupp etiopiska ikoner från 1400-1700-talen i samarbete mellan en konsthistoriker, en konservator och en kemist. Analys av pigment, bindemedel och färg hade utförts liksom en tillståndsbedömning, en estetisk bedömning samt en historisk studie.

Rapport från deltagandet i ICOM-CC:s 16th Triennial Conference, i Lissabon 19-23 september 2011

Lena Engquist Sandstedt

Fyra ikoner attribuerade till den etiopiska ikonmålaren Feré Seyon och, den från Venedig inflyttade, målaren Niccolò Brancaleone (1400- och 1500-talen) visade att snarlika tekniker använts men att också unika drag kunde skönjas. På några ikoner kunde man se en fernissa som påminde om olifa en fernissa som är känd från det äldre ryska ikonmåleriet.

Welcome Reception hölls på kvällen utanför Museu da Electricidade i stadsdelen Belém där också en guidad visning av museet, vilket är ett av Portugals mest välbesökta museer, gavs.

Tisdagen ägnades helt åt Preventive Conservation förutom det sista föredraget "Le mural de Joan Miró à l'aéroport de Barcelone: questions autour de la conservation d'une oeuvre d'art monumentale" i vilket det redogjordes, på ett mycket pedagogiskt sätt, för konserveringsprojektet av Mirós (i samarbete med keramikern Josep Artigas) monumentala mosaik (10 x 50 m) från 1970 på Barcelonas flygplats. Sedan dess hade inga åtgärder eller studier av detta verk utförts. Föroreningar och en bussolycka hade tillfogat mosaiken stora skador. I konserveringsprocessen hade Artigas son engagerats. Han hade varit med vid mosaikens uppförande och var väl insatt i Mirós och faderns intentioner vid glaseringen av plattorna. Intressant var också att höra om hur utrustning och arbetet måste anpassa till utomhusmiljö.

Kvällen avslutades med en bokrelease, där bl.a. *Changing Views of Textile Conservation* presenterades, samt med en stor middag på LX Factory, ett industriområde i stadsdelen Alcântara som idag fungerar som ett konstcentrum.

Under onsdagen hölls Plenary Sessions under förmiddagen. En personligt hållen översikt över konserveringen i Portugal de sista 50 åren gavs. Bakgrunden var det portugisiska inbördeskriget, det krig som i Portugal ofta benämns som "de två brödernas krig", ett krig mellan bröderna Dom Pedro IV och Dom Miguel I vilket slutade med seger för os liberais och nederlag för os miguelistas vilka förespråkade absolutism. De liberalas reformsträvanden innebar bl.a. att alla religiösa ordnar förbjöds i landet. Katolska kyrkans mark och övriga egendomar nationaliserades. Många kyrkor övergavs vilket ledde till att de utsattes för profanering och vandalism. Trots offentliga varningsord från prominenta personer stod det inte klart förrän långt in på 1900-talet att det rörde sig om ett så allvarligt förfall att hela det portugisiska kulturarvet var hotat.

Ett annat föredrag "'All that glitters is not gold': The appreciation of religious textiles in the Netherlands and the formulation of selection criteria for retention or disposal" tog upp samma problematik men översatt till holländska förhållanden i modern tid. I oroväckande takt stängs kyrkorna i Holland med förödande konsekvenser för kulturarvet. 25 % av katolska kyrkans egendom utgörs av textilier och då det inte är möjligt att rädda allt måste ett urval göras.

Under onsdageftermiddags technical visits valde jag att besöka **Fundação do Ricardo Espírito Santo Silva** beläget i hörnet av vackra Miradouro das Portas do Sol i Alfama. Alfama är Lissabons äldsta stadsdel och klarade den stora jordbävningen 1755 ganska väl. I stiftelsen ingår **Museu das Artes Decorativas Portuguesas** beläget i Palácio Azurara, ett 1600-talspalats, en konserverings- och restaureringsutbildning samt en hantverksutbildning. En rundvandring i ateljéerna gav en grundlig insyn i de olika hantverken, bl.a. förevisades förgyllning, träsnideri, bokbinderi och snörmakeri. I

Rapport från deltagandet i ICOM-CC:s 16th Triennial Conference, i Lissabon 19-23 september 2011

Lena Engquist Sandstedt

bokbinderiet höll man på att binda om första utgåvan av den portugiska poeten Luís Camões nationalepos *Os Lusíadas*.

Museu das Artes Decorativas Portuguesas, ett f.d. privatpalats, som ägts av bankiren Ricardo Espírito Santo visades. Hans stora samling av silver, kinesiskt porslin, indo-portugisiska möbler och textilier samt flamländska tapeter skänktes senare till den portugisiska staten. I samlingen ingår även många antika Arraiolostäcken. (Täcken eller mattor med orientalisk inspiration, broderade i tvistsöm, från staden Arraiolos i Alentejo, har gamla anor och är världskända).

Dagen avslutades med ett besök i Lissabons äldsta kyrka **Igreja de Santa Maria Maior de Lisboa** eller **Sé de Lisboa**, uppförd år 1150, på platsen efter en moské, tre år efter portugisernas seger över moreerna.

Torsdagen var fulltecknad med många intressanta textila presentationer av bred vidd. Dagen inleddes med ett föredrag om tre persiska mattor, nyligen tillskrivna den s.k. George Saltinggruppen, i Paço dos Duques de Bragança i norra Portugal och som befunnits vara i mycket dåligt skick. De huvudsakliga skadorna var blekskador, oxidation av metalltråden, damm och materialförlust orsakade av ogynnsamma utställningsförhållanden. Flera rengöringsexperiment hade utförts för att uppskatta den bästa metoden. Superkritisk CO₂ prövades för första gången på provbitar. De tre mattorna rengjordes genom våtrengöring på lågtrycksbord då ingen tillräckligt stor CO₂-apparat var tillgänglig. Viss sömnadskonservering utfördes slutligen.

Med anledning av öppnandet av **Queen Sirikit Museum of Textiles** i Bangkok i augusti 2011 gavs ”To give without discrimination: Her Majesty Queen Sirikit’s 40-year effort to preserve Thai textile traditions” av en i projektet anställd amerikansk konservator. Ett livslångt engagemang från drottningens sida för att bevara ett hotat inhemskt textilt kulturarv låg bakom. Museet hade under kungligt beskydd samlat ett rikligt och varierat utbud av inhemska, folkliga, såväl som kungliga textila traditioner och därmed medverkat till att bevara Thailands olika kulturella identiteter. Uppförandet av Thailands första textilkonserveringscenter visar också på ett långsiktigt engagemang för kulturens bevarande.

I presentationen “Henry VIII’s tapestries revealed” redogjordes det för hur en digital konservering kan gå till. Teknologi från 2000-talet gör det möjligt för **Hampton Courts** besökare att se den 500 år gamla tapeten ”The Oath and Departure of Eliezer” i ursprungliga färger. Serien, som beställdes från Bryssel av Henrik den VIII, uppvisade skador i form av blekning och svärtning av metalltråden. Med hjälp av modern teknik som kolormetriska mätningar av tapetens baksida och artificiellt åldrande av färgämnen kunde en digital projektion framställas.

Flera andra intressanta papers och posters presenterades bl.a. “The Évora Inquisition Banner – historic and scientific study behind its restoration”. The textile working group höll också ett business meeting under eftermiddagen.

**Rapport från deltagandet i ICOM-CC:s 16th Triennial Conference,
i Lissabon 19-23 september 2011**

Lena Engquist Sandstedt

Under fredagen gavs några etnografiska presentationer. Två av dem behandlade internationellt samarbete. I "Sharing knowledge" redogjordes det för två treårsprojekt mellan the National Museum of Indonesia i Jakarta och the National Museum of Ethnology of Leiden i Nederländerna med syftet att de två museernas personal skulle utbyta erfarenheter och studera sin gemensamma samlingshistoria. Två utställningar producerades, där konservatorerna arbetade gemensamt med utlån, monteringar etc.

I "Taking the ancestors on a visit: the role of conservators in reconnecting a collection of historic Blackfoot shirts with the community" redogjordes det för ett utlån av fem skinnöverdelar härrörande från Blackfoot-indianerna eller Ojibwa, som är namnet på algonkinspråk, från Pitt Rivers Museum, Oxford University till Alberta i Canada. Besöket inbegrep flera workshops tillsammans med c. 500 Blackfoot-indianer, indelade i mindre grupper, där föremålshantering behandlades. Två tillfälliga utställningar anordnades i Calgary och i Lethbridge, två städer i Alberta med hög procent av bosatta Blackfoot-indianer.

Eftermiddagen avslutades med ICOM-CC:s General Assembly och Closing Ceremony.

Jag vill gärna framföra mitt varma tack till NKF-S och Syskonen Bothéns stiftelse för beviljade medel vilka gjorde det möjligt för mig att närvara i konferensens många intensiva och inspirerande dagar.

Lena Engquist Sandstedt